

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунун болгаш Кызыл хооркомунун,
Тыва АССР-нин Дээди Советинин органы

1925 чылда
үндүлөттүнген

1962 ч.
АВГУСТ
5
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 184 (5281).

Өртөз 2 көп.

ТОКИО КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНГА Н. С. ХРУЩЕВТУН БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

МОСКВА. (СЭТА). СССР-ин Министрлер Чогулунун Ларганы Н. С. Хрущев Атомдук болгаш водороддук чекетти хорутуу деп, адролук экинчи дараа Токиога болуп өтүп турары эске деген конференциянын кыргыздары байырык чагын чоруткан.

Хрущевтин болгаш Насекинниң халыктык чоруктары деген хем-чакыны катаптарын болдурбас болгаш ракеталарду дайынны болдур-бас деп конференциянын жүргүзүлгө салынганын чагыл болгаш адролук чекеттер совет улуска, СССР-ин чаканга чок болгаш бийликти өрчү-өрчүн чагала дегендеп турар.

Совет Эмгекчил болгаш чекеттериникини бүтү-нүктү болгаш бүтү-нүктү дугайында дугурулуктуу маанайын, дегендейин дээшпекти кон-трольн болгаш адролук чекеттериникини хорутуу дугайында дугурулук-тага ат салырында белен ол контролду илеретип алырынын национал

херексиздериниң дуураа-биле хандырган туруп болур деп Н. С. Хрущев билдирген.

Совет чакантык баштыгынын демдөп турары болза, мындг дугу-жуганы чарар чорук адролук чекетти бүтү кеңирлерин хорутууче бол-гаш уутууларын, чекеттериникини бүтү-нүктү болгаш бүтү-нүктү дугу-жеринче орутка чууга башы болгаш турары чыгыштык чок болган турар ийик. Халык укур Американын Каттыккан Штаттарында болгаш эске-ла барын талакы күрөткөргө.

Ракета-адролук дайынны орун моондактан болур болгаш моондак-таар ужурау деп чүгөтө Совет чакан болуп турар дээрин Н. С. Хру-щев дегендеп. Болуп чедириникини чедип алыры конференцияга ол күтсөн.

Колхоз болгаш совхоз бүрүзүңгө бүдүрүлгенин өзериңиз аргаларын долзуу-биле ажыглаар

Курск областың, Калиновка суурга 1962 чылдың июль 28-те
эш Н. С. ХРУЩЕВТУН чугаазы

Ишкүлүк соруттары бар болурун чедип алырында-дыр.

Курск областың аймагында турар селекционер П. П. Лукьяненко билир болгаш сизер. Бузуң тарымы кызыл-тастың гектарында 40—60 центнер таразын бээр сорттарын ол өстүргөн. Украинанын болза Одессада селекционер Т. Д. Лисенко аттыг Бүтү-нүктүлүк Мировосе-кде селекция институтунун, селекционерлер Ф. Г. Кирченко, В. И. Ренеско болгаш эске-ла эртендеринин тургусканы боттарында бекит-продуктул сорттарын болуп турар. Бисте кукурузанын, тарымал тооруктуң, чичир себизинин, чочка-та-разын кайтамчык эки сорттары база бар. Эң дээр сорттарын тус-түс чедерин байдалында таарыштыр пи-кир алыр керек.

Бир эвес колхоз азы совхоз аймагынын бүдүрүлгө чорутуп турар болза, оларынчын продуктуну соңуру-гайың, калдык-да президиумун аш алыр. Ам болза сизер чүгө үр-еңиңизди алыр эвес, тарымал кайтамчык эки сорттарын дугайында болдурар сизер. Мындак болза, ам туруп турарлар дегендеп сазалар болуп алыр.

Дугурула кылдыр, бир эвес олар алыс болза, П. П. Лукьяненко-чу-гуру болуп чадас. Мировосе стан-циясынын сорттарын ажыглаарың-га сүмөлөөр дүр мен.

Н. В. ПОДГОРНЫЙ: «Мировосе-к-да-808» деп сорт таарык болур.

Н. С. ХРУЩЕВ: Язы-бүрү сорт-тарын улуз эвес участоктарга шенер-болза эки. Т. Д. Лисенко болгаш М. А. Овсянников биле чуугаалык турган кызыл-тастың чач-тарымал өстүрүп турар бис ди-жир чорал. Язы-бүрү култураларын чач-таа сорттарын өстүрүп алыр дүр бистин эртендеринин чүт-күлүгү ачылган турарлар. Ол чорук колхоз болган совхоз бүдүрүлгенин улам кеңиретип ийгилик болур. Ин-диг болза-да тарымал материалынчын шыгарын эртендеринин бисте ам-бар аргаларын калбаа-биле ажы-глаар керек.

Улам бурунгаралар чорутууга чекимдигдерини шыгы-биле ажыглаары, чедип сайыралыш ааларын ажыккары чуугаа ужу-рулукту. Бо айтыраларга сизер ба-за дээш чадас шыгыр болууларга эки.

Гектардан 10 центнер таразын алы-рың дегендеп ажы-агыйны чорут-уп, чачытып калган дугурулуктар бисте бар. Мындг дугурулук гектар-дан 100 пуд таразын алганда, ду-сун чуугаалык кылгаш, кукурузун колдурткыс: дээш чадас чедер-мен деп чуугурун туруп боорине белен. (Залда шимээрзгешкини). Мы-чалза-да ол дээрде бекит чак эвес-тер. Ам эртен-биле өнүктүрер, эр-темин хайтаралар болгаш бүтү-ле дээр, бүтү-ле чач чуудерини бү-дүрүлгө дүрөн ажыглаар керек. Чүгө мындарга бурунгар чоруп мы-дар бис. Бүдүрүлгенин бекит де-недин чедип алган колхозтар болгаш совхозтар шынчылк шенедерини калдыртып, ажы-агыйны чорутуу-рын улам дөңшүлгө аргаларын тыяр керек.

Чижик кылдыр, бастырылгыч че-мичиңдигдерин, ол чекимдигде-лер-биле үренип ажыдал кылы-рып ол көрүдөр. Колхозтарынчын хай буртуула ол дээрде ам-даа бекитмес болгаш чедип алыныс-керек болуп турар. Мындак-даа чач бекит чадга чедир көдүрүп, болу-нун ажыгында өң дээр түндүдери-ни чедип ол болур чөдөдө, ажы-агыйга бекит култураларын чедип алган мы-ндг колхозтарга дымкыч муруну-да бастырылгыч чекимдигдерини ажы-агыйнын херегедели илереп көрүрүт.

Моң-биле холбаштыр агрономун ролюн бекит дугайында айтырып туруп келди. Болдо ажы-агыйны чорутуурунчын чач бекит чаданын ишчиги бергендикте шынчылк чедип кылырың, эртен ажыккыч сунду-гар агроном негеттинди келди, мы-чалзас болза, ол бурунгаралар. Чүгө мындг келди чуугурун чоруту агроном керек чүе эвес. Шенедер бекит агроному тускый эртендерин кайс дээр аржык. Мындарга ол чүгө мындг келди маңаар, мы-чалза-даа нөмүчүс, болуун алыры-нын талаа-биле эртен ажыккычын хайтаралас болгаш эртендерини чедип кылырың практикага негеттер-бес болза, ол хождун каар, ажы-агыйны улам ийик көдүрүлгө не-геттерини тургузуп шыдабайн баар. Агроном кайс эртен-биле чөдөмал-байыралды болур, эртендерини чедип кылырың.

Колхозтарга чач, мурунгары бүтү чуудерин негеттерди талзы-биле организацын улуз ажы-агыйны эртендерин чорутуп ужурау. Олар болза кайс ажы-агыйны ужурун талзы-биле чач орнатар-дыр, олар-ын мыршай чач тургускан. Оң ужурунда хамыктык мурунуга бол-до ажы-агый министрствозун шүтүмүчүлгөри күзүп тур мен. Ми-нистерствозун ажы-агый ам-даа ол чачыс дегендеп туруп турар. Мында чуугаа калдык-даа сүмөлөөр ажы-агый кылдыр турар, бүдүрүлгө ду-сунчылкын эвезип көрүтүп турар. Дээр-ле дээр таарылгала тускый эртендерини чуудер бекит, лекция нөмүтү, лекция кылып турарлар. Колхозтар болгаш совхозтар эртен-шинчылк институттарын болгаш дугурула станицаларынчын медресе-ринге, ол зонаын дээр колхозтарынчын мурунук дугурулуктагы үн-елеттинген, чуугурун азы-бүрү таарылгала бүдүрүлгенин организа-тар талзы-биле тодарай сүмөлөөр негеп турар болгаш.

Мындг сүмөлөөр ам дээрден чок. Болдо ажы-агый министрствозунчын мында кылдыр ажы-агый эртендерини калдыр турар бис. Бо талзы-биле чуудерини чартык кезин, харын үшүн бирөөн чедип ол турар хай колхозтар бисте бар болгаш. Мындг колхозтарын мурунгарынын дегендеп чедип көрүдөр керек, ол дугурулукта база-ла зоналар аайы-биле алыр алаар. Нияти сүмөлөөр берип болбас. Бир зонага эки чүе эске зоналарга багы болуру магат чок. Ол дугурула бол зонага таарылгала болур, а эске зонага таарылгала болур алаар.

Ам болдо ажы-агый министрствозун ол чорулгалы—зона бүрү-зүңгө кайс ажы-агыйны чорутар талзы-биле калдыр-быр удурулуктагы ажы-агый кылдыр болуп деп санап тур мен. Ол удурулукта болза ашкы-лопедия эвес, а ук зонага бүдүрүл-гөни справочник хевирлгеп болган ту-рар ужурау. Бо болза инженериниң амга чедир ажыгал турары Хөттегин справочник болбас. Мы-ндг справочникке бижик чуудер болгаш сүмөлөөр кайс ажы-агыйга конгүт дүрөн өскөдөп болур. Ин-диг болза-да справочник чедер ле-рек, мынданчын он чотадан турту-арын эртендер эске.

Ам болза кайс ажы-агыйны бу-барымдалап чорутар аржык, бекит-лерин негеп турар кылдыр үс-дир. Бекитлериниң практикага, агрономия, зооветеринария институттары берип турар болгаш. Индиг болза-да ол чүгө минимум-дур. Кайс институт-ту доозуп, бүдүрүлгө берган, алган бекитлерин ажыгал турар. Мындг болза-да эртен доктап турбас, ол хөжүгү турар, эртен-биле, че-шар-бис кайс чедерлерин чорутуу дзе эң чач чедипкениниң ызымга билген турар ужурау. Болдо ажы-агый министрствозун, кайс ажы-агый эртендериниң Бүтү-нүктүлүк ака-демидин, кайс ажы-агыйны эр-темин чедип институттар болза эртендериниң практикага негеттерини туртуурун турар бүтү-ле чач чуудерини бүдүрүлгө ажы-агый-чаларын ургучу чекетер ужу-рулук.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Колхозтарга чач, мурунгары бүтү чуудерин негеттерди талзы-биле организацын улуз ажы-агыйны эртендерин чорутуп ужурау. Олар болза кайс ажы-агыйны ужурун талзы-биле чач орнатар-дыр, олар-ын мыршай чач тургускан. Оң ужурунда хамыктык мурунуга бол-до ажы-агый министрствозун шүтүмүчүлгөри күзүп тур мен. Ми-нистерствозун ажы-агый ам-даа ол чачыс дегендеп туруп турар. Мында чуугаа калдык-даа сүмөлөөр ажы-агый кылдыр турар, бүдүрүлгө ду-сунчылкын эвезип көрүтүп турар. Дээр-ле дээр таарылгала тускый эртендерини чуудер бекит, лекция нөмүтү, лекция кылып турарлар. Колхозтар болгаш совхозтар эртен-шинчылк институттарын болгаш дугурула станицаларынчын медресе-ринге, ол зонаын дээр колхозтарынчын мурунук дугурулуктагы үн-елеттинген, чуугурун азы-бүрү таарылгала бүдүрүлгенин организа-тар талзы-биле тодарай сүмөлөөр негеп турар болгаш.

Мындг сүмөлөөр ам дээрден чок. Болдо ажы-агый министрствозунчын мында кылдыр ажы-агый эртендерини калдыр турар бис. Бо талзы-биле чуудерини чартык кезин, харын үшүн бирөөн чедип ол турар хай колхозтар бисте бар болгаш. Мындг колхозтарын мурунгарынын дегендеп чедип көрүдөр керек, ол дугурулукта база-ла зоналар аайы-биле алыр алаар. Нияти сүмөлөөр берип болбас. Бир зонага эки чүе эске зоналарга багы болуру магат чок. Ол дугурула бол зонага таарылгала болур, а эске зонага таарылгала болур алаар.

Ам болдо ажы-агый министрствозун ол чорулгалы—зона бүрү-зүңгө кайс ажы-агыйны чорутар талзы-биле калдыр-быр удурулуктагы ажы-агый кылдыр болуп деп санап тур мен. Ол удурулукта болза ашкы-лопедия эвес, а ук зонага бүдүрүл-гөни справочник хевирлгеп болган ту-рар ужурау. Бо болза инженериниң амга чедир ажыгал турары Хөттегин справочник болбас. Мы-ндг справочникке бижик чуудер болгаш сүмөлөөр кайс ажы-агыйга конгүт дүрөн өскөдөп болур. Ин-диг болза-да справочник чедер ле-рек, мынданчын он чотадан турту-арын эртендер эске.

Ам болза кайс ажы-агыйны бу-барымдалап чорутар аржык, бекит-лерин негеп турар кылдыр үс-дир. Бекитлериниң практикага, агрономия, зооветеринария институттары берип турар болгаш. Индиг болза-да ол чүгө минимум-дур. Кайс институт-ту доозуп, бүдүрүлгө берган, алган бекитлерин ажыгал турар. Мындг болза-да эртен доктап турбас, ол хөжүгү турар, эртен-биле, че-шар-бис кайс чедерлерин чорутуу дзе эң чач чедипкениниң ызымга билген турар ужурау. Болдо ажы-агый министрствозун, кайс ажы-агый эртендериниң Бүтү-нүктүлүк ака-демидин, кайс ажы-агыйны эр-темин чедип институттар болза эртендериниң практикага негеттерини туртуурун турар бүтү-ле чач чуудерини бүдүрүлгө ажы-агый-чаларын ургучу чекетер ужу-рулук.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Колхозтарга чач, мурунгары бүтү чуудерин негеттерди талзы-биле организацын улуз ажы-агыйны эртендерин чорутуп ужурау. Олар болза кайс ажы-агыйны ужурун талзы-биле чач орнатар-дыр, олар-ын мыршай чач тургускан. Оң ужурунда хамыктык мурунуга бол-до ажы-агый министрствозун шүтүмүчүлгөри күзүп тур мен. Ми-нистерствозун ажы-агый ам-даа ол чачыс дегендеп туруп турар. Мында чуугаа калдык-даа сүмөлөөр ажы-агый кылдыр турар, бүдүрүлгө ду-сунчылкын эвезип көрүтүп турар. Дээр-ле дээр таарылгала тускый эртендерини чуудер бекит, лекция нөмүтү, лекция кылып турарлар. Колхозтар болгаш совхозтар эртен-шинчылк институттарын болгаш дугурула станицаларынчын медресе-ринге, ол зонаын дээр колхозтарынчын мурунук дугурулуктагы үн-елеттинген, чуугурун азы-бүрү таарылгала бүдүрүлгенин организа-тар талзы-биле тодарай сүмөлөөр негеп турар болгаш.

Мындг сүмөлөөр ам дээрден чок. Болдо ажы-агый министрствозунчын мында кылдыр ажы-агый эртендерини калдыр турар бис. Бо талзы-биле чуудерини чартык кезин, харын үшүн бирөөн чедип ол турар хай колхозтар бисте бар болгаш. Мындг колхозтарын мурунгарынын дегендеп чедип көрүдөр керек, ол дугурулукта база-ла зоналар аайы-биле алыр алаар. Нияти сүмөлөөр берип болбас. Бир зонага эки чүе эске зоналарга багы болуру магат чок. Ол дугурула бол зонага таарылгала болур, а эске зонага таарылгала болур алаар.

Ам болдо ажы-агый министрствозун ол чорулгалы—зона бүрү-зүңгө кайс ажы-агыйны чорутар талзы-биле калдыр-быр удурулуктагы ажы-агый кылдыр болуп деп санап тур мен. Ол удурулукта болза ашкы-лопедия эвес, а ук зонага бүдүрүл-гөни справочник хевирлгеп болган ту-рар ужурау. Бо болза инженериниң амга чедир ажыгал турары Хөттегин справочник болбас. Мы-ндг справочникке бижик чуудер болгаш сүмөлөөр кайс ажы-агыйга конгүт дүрөн өскөдөп болур. Ин-диг болза-да справочник чедер ле-рек, мынданчын он чотадан турту-арын эртендер эске.

Ам болза кайс ажы-агыйны бу-барымдалап чорутар аржык, бекит-лерин негеп турар кылдыр үс-дир. Бекитлериниң практикага, агрономия, зооветеринария институттары берип турар болгаш. Индиг болза-да ол чүгө минимум-дур. Кайс институт-ту доозуп, бүдүрүлгө берган, алган бекитлерин ажыгал турар. Мындг болза-да эртен доктап турбас, ол хөжүгү турар, эртен-биле, че-шар-бис кайс чедерлерин чорутуу дзе эң чач чедипкениниң ызымга билген турар ужурау. Болдо ажы-агый министрствозун, кайс ажы-агый эртендериниң Бүтү-нүктүлүк ака-демидин, кайс ажы-агыйны эр-темин чедип институттар болза эртендериниң практикага негеттерини туртуурун турар бүтү-ле чач чуудерини бүдүрүлгө ажы-агый-чаларын ургучу чекетер ужу-рулук.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Колхозтарга чач, мурунгары бүтү чуудерин негеттерди талзы-биле организацын улуз ажы-агыйны эртендерин чорутуп ужурау. Олар болза кайс ажы-агыйны ужурун талзы-биле чач орнатар-дыр, олар-ын мыршай чач тургускан. Оң ужурунда хамыктык мурунуга бол-до ажы-агый министрствозун шүтүмүчүлгөри күзүп тур мен. Ми-нистерствозун ажы-агый ам-даа ол чачыс дегендеп туруп турар. Мында чуугаа калдык-даа сүмөлөөр ажы-агый кылдыр турар, бүдүрүлгө ду-сунчылкын эвезип көрүтүп турар. Дээр-ле дээр таарылгала тускый эртендерини чуудер бекит, лекция нөмүтү, лекция кылып турарлар. Колхозтар болгаш совхозтар эртен-шинчылк институттарын болгаш дугурула станицаларынчын медресе-ринге, ол зонаын дээр колхозтарынчын мурунук дугурулуктагы үн-елеттинген, чуугурун азы-бүрү таарылгала бүдүрүлгенин организа-тар талзы-биле тодарай сүмөлөөр негеп турар болгаш.

Мындг сүмөлөөр ам дээрден чок. Болдо ажы-агый министрствозунчын мында кылдыр ажы-агый эртендерини калдыр турар бис. Бо талзы-биле чуудерини чартык кезин, харын үшүн бирөөн чедип ол турар хай колхозтар бисте бар болгаш. Мындг колхозтарын мурунгарынын дегендеп чедип көрүдөр керек, ол дугурулукта база-ла зоналар аайы-биле алыр алаар. Нияти сүмөлөөр берип болбас. Бир зонага эки чүе эске зоналарга багы болуру магат чок. Ол дугурула бол зонага таарылгала болур, а эске зонага таарылгала болур алаар.

Ам болдо ажы-агый министрствозун ол чорулгалы—зона бүрү-зүңгө кайс ажы-агыйны чорутар талзы-биле калдыр-быр удурулуктагы ажы-агый кылдыр болуп деп санап тур мен. Ол удурулукта болза ашкы-лопедия эвес, а ук зонага бүдүрүл-гөни справочник хевирлгеп болган ту-рар ужурау. Бо болза инженериниң амга чедир ажыгал турары Хөттегин справочник болбас. Мы-ндг справочникке бижик чуудер болгаш сүмөлөөр кайс ажы-агыйга конгүт дүрөн өскөдөп болур. Ин-диг болза-да справочник чедер ле-рек, мынданчын он чотадан турту-арын эртендер эске.

Ам болза кайс ажы-агыйны бу-барымдалап чорутар аржык, бекит-лерин негеп турар кылдыр үс-дир. Бекитлериниң практикага, агрономия, зооветеринария институттары берип турар болгаш. Индиг болза-да ол чүгө минимум-дур. Кайс институт-ту доозуп, бүдүрүлгө берган, алган бекитлерин ажыгал турар. Мындг болза-да эртен доктап турбас, ол хөжүгү турар, эртен-биле, че-шар-бис кайс чедерлерин чорутуу дзе эң чач чедипкениниң ызымга билген турар ужурау. Болдо ажы-агый министрствозун, кайс ажы-агый эртендериниң Бүтү-нүктүлүк ака-демидин, кайс ажы-агыйны эр-темин чедип институттар болза эртендериниң практикага негеттерини туртуурун турар бүтү-ле чач чуудерини бүдүрүлгө ажы-агый-чаларын ургучу чекетер ужу-рулук.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Чижелээрде, дыка лей чач-таа чуудерин эртен-техникага эки-но-журналдарга көрүтүп турар болгаш. Мен ол журналдарга ымак мен. Чам-дыкта шагыраан чач келер, ин-диг болза-даа көрү күзүңгө апар-дыр. Дыка конгүт согуң чүеңи көөр, мындг болза-да эртендерини чедип кылырың.

Колхозтарга чач, мурунгары бүтү чуудерин негеттерди талзы-биле организацын улуз ажы-агыйны эртендерин чорутуп ужурау. Олар болза кайс ажы-агыйны ужурун талзы-биле чач орнатар-дыр, олар-ын мыршай чач тургускан. Оң ужурунда хамыктык мурунуга бол-до ажы-агый министрствозун шүтүмүчүлгөри күзүп тур мен. Ми-нистерствозун ажы-агый ам-даа ол чачыс дегендеп туруп турар. Мында чуугаа калдык-даа сүмөлөөр ажы-агый кылдыр турар, бүдүрүлгө ду-сунчылкын эвезип көрүтүп турар. Дээр-ле дээр таарылгала тускый эртендерини чуудер бекит, лекция нөмүтү, лекция кылып турарлар. Колхозтар болгаш совхозтар эртен-шинчылк институттарын болгаш дугурула станицаларынчын медресе-ринге, ол зонаын дээр колхозтарынчын мурунук дугурулуктагы үн-елеттинген, чуугурун азы-бүрү таарылгала бүдүрүлгенин организа-тар талзы-биле тодарай сүмөлөөр негеп турар болгаш.

Мындг сүмөлөөр ам дээрден чок. Болдо ажы-агый министрствозунчын мында кылдыр ажы-агый эртендерини калдыр турар бис. Бо талзы-биле чуудерини чартык кезин, харын үшүн бирөөн чедип ол турар хай колхозтар бисте бар болгаш. Мындг колхозтарын мурунгарынын дегендеп чедип көрүдөр керек, ол дугурулукта база-ла зоналар аайы-биле алыр алаар. Нияти сүмөлөөр берип болбас. Бир зонага эки чүе эске зоналарга багы болуру магат чок. Ол дугурула бол зонага таарылгала болур, а эске зонага таарылгала болур алаар.

Ам болдо ажы-агый министрствозун ол чорулгалы—зона бүрү-зүңгө кайс ажы-агыйны чорутар талзы-биле калдыр-быр удурулуктагы ажы-агый кылдыр болуп деп санап тур мен. Ол удурулукта болза ашкы-лопедия эвес, а ук зонага бүдүрүл-гөни справочник хевирлгеп болган ту-рар ужурау. Бо болза инженериниң амга чедир ажыгал турары Хөттегин справочник болбас. Мы-ндг справочникке бижик чуудер болгаш сүмөлөөр кайс ажы-агыйга конгүт дүрөн өскөдөп болур. Ин-диг болза-да справочник чедер ле-рек, мынданчын он чотадан турту-арын эртендер эске.

Ам болза кайс ажы-агыйны бу-барымдалап чорутар аржык, бекит-лерин негеп турар кылдыр үс-дир. Бекитлериниң практикага, агрономия, зооветеринария институттары берип турар болгаш. Индиг болза-да ол чүгө минимум-дур. Кайс институт-ту доозуп, бүдүрүлгө берган, алган бекитлерин ажыгал турар. Мындг болза-да эртен доктап турбас, ол хөжүгү турар, эртен-биле, че-шар-бис кайс чедерлерин чорутуу дзе эң чач чедипкениниң ызымга билген турар ужурау. Болдо ажы-агый

(Төнчүзү. 3-гези 1-ги арында)

З. Респуббликанын ажил-агуйдари
дентер эйгтй күрүнгё саад дүдээл
жениншккнннри үндүрер херек. Бү
ц болгаш совхозтарын удурткучла
умнары, райкүүсумнар күрүнгё эйг
цедишккнни күүседир дээш көдээ
диалекти чарыштй калбартын, өрн
а-агуй бүрүзүмдө аргалары болгаш
түг.

[illegible]

АНЫЯК КОМБАЙНЕР

«Сүт-Хөл» совхозтун ховуларындо бо чылын тараанын унужу чаагай унур турар, ажаап алымыкын удааас эгелээр. Бо чуула кампаньяга үлгөрлөг белектенер дээр совхозтун механизаторлары кызыкмаккай белектенер турарлар.

Совхоз төвүндө машина-трактор мастерскаянда, комсомолчу Түлүш Дирты-оолга удуурган комсомолчу-аныяктарың септелге эвенозу эки ажалдап турар. Бо хуннерге чедир олар 18 комбайнны бүрүн септен дооскан, оларның шынары эки. Септелге ажалдап турарлар Ондар Кысыдак, К. Экер-оол машина-техника септелге эгелзденен бээр онаашкан ажылынга иден-кейли киржип келгенер. Эвено удуурганчу эки Дирты-оол ажалдап хостуе уелдерге ажалдынарга беле-далары, солук номчулгаларын кылып берип келген.

Чурукта: комбайнер Т. Дирты-оол. Сөз болгон фотозу М. Хеймер-оолдуу.

Кызыл тукут коллективте

Төөгүлүг чеди чыл планының дөрткү чылынын оналгаларын хуу-саа бетинде күөсүдир дээр социалист чарышты калбартышкан. Кызылдың № 2 АТН-ының коллектив бири чарыш чылда күш-ажылы улут чедикширини чедип алган. Чүк сөөтүрүмүн чарыш чылда планын АТН-ның чоллачылары тонна талазы-биле 113,1 хуу, тонна километр-биле 130,9 хуу күөсүткен, 32,6 тонна бензинни кампап алганнар.

Күш-ажылы коммунисттер бую-биле көрүшкөн, онза кызыкмаккай ажалдап турар чоллачылар ол коллективте дыма хай. Республиканың суралгыт чоллачызы, чеди чылдың маадыры Дмитрий Любиничин уле-герин эдгерген он ажыг чоллачылар амгы уде 1965 чылдың үлүгүнө киришкенер. Ылангыя Скрипкин, Мишин олар ам чеди чыл планының боттарыга онаашкан үлүүн доозар чокушалааннар.

АТН-ның коллективинде коммунист күш-ажылы бригадалары болгаш шалыпчылар деп дээр демеил дыма калбарган. Чогун-на ол чорук коллективтин күш-ажылы беди чедикширинин үнденини болуп турар. Коллективте партия болгаш профсоюз органдары социалист чарыштын түңнелдерин ай санымда үндүрүп, оң мурнакчыларынга шилчир өмүлдери ты-сып турар.

Республиканың автоажыл-агыл-арының коллективтерин аразында калбарган социалист чарыштын бири чарыш чылда тилекчизи болуп үнгөн, ол мурнакчы коллектив СЭП обкомунун, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлениин болгаш облпрофсоюздеринин шилчир Кызыл туугун чаалап алган. АТН-ның чоллачыларының болгаш гараж ажилчыларының мурнунда салдырган кал сөрүлгө болза, чедип алган чедикширинин улам быкыг-лавышкан, шилчир Кызыл тукут кымга-да алыспас дээр улам кү-женишинин ажалдаары болур.

ЭРТЕ ДООЗАР ДЭЭШ

«Сүт-Хөл» совхозтун үшкү салбы-рынның хову бригаданын кезигү-нери сизген белектенер эрте доозар дээр шалыкын ажалдап турарлар. Сөөдүг хуннерге чедир 112 тонна сизген белектен азы онааш-кан планын 40,2 хуу күөсүткен. Со-циалист чарышка эш К. Борбак-оолдун удуурган эвенозу бири че-ред чоруп, онаалдазын 50 ажыг хуу күөсүткен берген.

Сизген белектенге хойжу брига-далар, сүт-баран фермазын ажалдакчылары база кирип турар. Сизген болгаш шалык түшүрткен 52 тонна колумас силос фермазын кыш-таанда белектеткенер. Ол кадыры-биле сизген кезеринге. Шактар-оол, Саидан, Караш-оол, Дүктүг-оол, Чу-чук-оол олар хун норманын үргүл-чү ажыг күөсүлүп турарлар.

Д. КУУЛАР.

ЧАЙГЫ СЕМИРТИЛГЕ

Улут-Хеминд көдө ажыл-агый-ның ажал-ишчилери СЭП ТН-ның марш-Пленумун төгүлүг шил-чилерин амырдала чедикши-ниг боттандырар дээр ам политиктиг улут көдүрүшкүн, күш-ажылы сөрүк киришкн-биле ажалдап турар. Мал ажылының продуктуларын бөдүрери шапкын-биле өстүр-дөө бистин районун көдөөнүн бүгү ажал-ишчилерин эртен чар-тык чылда чорудуп келген кү-женишинин демеил эки түңнелдер-ни берген. Күрүнеге эйт саларын чартык чыл планын район 106,3 хуу, сүтүгүн—115,3 хуу, дүктүгүн—131,7 хуу күөсүткен кийке күрү-неге пландап ажал 52 тонна эгити, 170 тонна сүтүгүн, 58,7 тонна дүктү-саткан. Малды баш саны нитизи-биле эгелз өзүлдег болган.

Мал ажылының продуктуларын бөдүреринин планын оналгаларын чедикширинин күөсүткен, малды баш санын дыка өстүргени база мал ажылында чидиргилерин кызырган дээр бистин районга СЭП обкомунун болгаш республиканын Мини-стрлер Чөвүлениин эйт талазы-биле шилчир Кызыл туугун тынсыны бистин күлө өртүп турар эвес, харын чаа-чаа чедикширинерге улам сөрүк кирип, бо чылдың ийги-лери чылда оон-даа беди көрүгү-дери чылда чок чедип алыр талазы-биле улут буюурдап берип турар.

Эң-не харысгалыг ажал-херек бистин мурнуушта дээрин районун партия, совет активи, мал ажылынын ажалдакчылары эки билир. Колхоз-тар болгаш совхозтар мал өстүр-генин күрүне планын күөсүтпешкан, ийги чарык чылда күрүнеге чылда садыг эйт планынын үштүн ийини, сүтүгүн чарыктан хойун болгаш дү-ктүн үштүн бирөөнден эвези эвези садыг күлө-гелгил.

Бар куралдарынын шын ажалдап шыдаар буюуруста, ол харысгал-дыг сорулганы күөсүдиринин бүгү аргалары бисте бар болгаш беди күрүнегилерин чедип алырын ору-тарын бистин мурнакчыларыстын дуржулгалы көргүзүп-даа турар. Ол куралдарынын бирөөн болза мал-дың чайгы семиртилгени планын, шын организастары, эки өртүгү чыл-дагыларын оларынга бот-үнеси чык эгити, сүтүгүн улам хайу-биле бөдүрери болур.

Амгы уде районун колхозтары-ның болгаш совхозтарынын 160 му-ажыг хой, өшкүгү, 17 му-ажыг ийиштин болза маалдары Хендерге-нин, Эжминин, Демир-Сугун, Эли-Хемин, Кара-Туугун, Чаа-Халдун эки өртүгү, сирин чайлагаларында чайгы семиртилгени эртин турар. Бо чылды чайлагаларынын эгелзине малды калдары, өрдөр аайы-биле үзүрчеге ажал-агыл улут ки-чегейли салгыны демеиледе чор-туур. Чүл дээр, бүгү-ле олар кур-даларын чеп ажаллаар, малга эң эки семиртилгени бээр дээр чай-гы оларларга бүгү чүзүн малдарын эр-кызын, назы-харын болгаш өскө-дө онагай байдалдарын барымда-лап, өөр-өөр кылдыр үзүрчеге чүг-үлгүн «УТКА-нын 25 чылы», «На-йырал» совхозтар, Жавов аттыг болгаш «Күш-ажылдыг хосту» колхозтар шын үнелеп көргөнөр.

Мал семиртилгенин талазы-биле байлап дуржулгалы, мурнакчы ки-жилер бистин районун ажал-агыл-дарында эвези эвес. Чижээ, чаксы, чайгы телерде анык болза малдары концентраттар-биле темгерини шын аралаштырыпшаан тургаш, дун-хунде кадыкты эки организастар, «УТКА-нын 25 чылы» совхозтун инек ка-дарчызы Б. Монгун ийнеде 158 анык инектерин баш бүрүзүне онааштыр хонукта 950 грамм не-мелде деңизин, «Найырал» совхозтун инек кадарчызы Ч. Санаа 93 инек-теринин баш бүрүзүне онааштыр хонукта 890 грамм, «Х Улут хура» колхозтун кадарчызы, Д. Назыты 142 шарыжыктарын бирөөнине онааштыр хонукта 810 грамм немел-де деңизин чедип алганнар. Ол ышкан эки түңнелдерин «Улут-Хал»

совхозтун кадарчызы К. Кендөө, «Күш-ажылдыг хосту» колхозтун инекчи К. Маадыр олар база че-дип ап келгенер.

Сүт саалдазын дүргөн эркекчи-ринге дөгүм болур эң чуула хем-чегеринин бирөөн болза, саар инек-терин ногаан, хоолулуг болгаш чүл-бүрү хоолсузалыг темгер-биле немей чегербишкан, оларларын эдештир ажаллаар арганы дыка хой ферма-ларын ажалдакчылары жок билир турар апарган. Оон түңнелде сүт саалдазы чугаа ийи айда бейи ды-ка эдүп, эртен чылдын денелден 135 тонна хой сүтүгүн саап алган бис. Ылангыя Ишти-Хем сүт-баран фермазы чарык чылда 277 инектер-нин инек бүрүзүне онааштыр 873 кг сүтүгүн саап алган. Ол ферманын эң эки саанчылары эштер А. Попова, М. Билинмаа олар 28—28 инектер-нин инек бүрүзүне онааштыр 1030 кг сүтүгүн сагган, районда бири че-рин эгелз турарлар. Ол ышкан Торга-лыгын, Кожайын, Чодураанын сүт-баран фермалары Хендерге-нин сирин чайлагаларынче көшкенин баштайгы үзүнде үзүктөл чок чыс-тар чагган, чамдык бергедешки-нерге таварышса-да, сөөдүг хун-нерде сүт саалдазын нити денел-лин дүргөн бедиде бергенер.

Шөө малды хур кыштагалары, чаксы болгаш чайгы семиртилгени чогумчалыг организастар шылдазы-нын ачынында «Найырал» совхозтун хойжугу Т. Алай 475 иртеринин ортумак деңизин 57 кг, а «Чодура» колхозтун анык иртер кадарчызы Т. Шохан-оол 500 иртеринин орту-мак деңизин 45 кг чедир семир-ткен, ийи айда күрүнеге дулаан-гар. Олар ышкан эки каргустар-ды хойжугар районун ажал-агыл-дарында эмгекч.

Чайгы уде сүт саалдазынын ал-бекширин, чаш малдын өзүлде, нити семиртилге мындыг ийи кол чылдагаларында: оларларын шына-рында болгаш кадарчынын мерге-жилдерин шуут хамаарыг дээр чедип билирлер. Бистин дуржул-галы кадарчыларымыс ол ийи негел-дени эки билирлер. Олар кадыкты, сугарылганын, саалдазын болгаш шытанымталыг даяматтыгын шак-тарын шытанымталыг билирлер. Оларын хой чылдарын дуржулгалы-нын көргүсүткен барымдааларга кадык эң эки үе болза эртенге, кезжээк болгаш дунуш шактар бо-луп турар. Көчүгүр ийи болгаш ийи-мырза-сөөктүг дүш үзүн олар малды дышандарына ажаллап турарлар.

Мындыг болза-да бистин чамдык ажал-агылларымыс малдың чайгы семиртилгенин ам-даа эгелз чепсе организастар турарын демеиледе хер-ке. Малды чаксы оларларын чай-гымынче азы чайгымынча күөсүтү-гө шилчирген 40—50 км чегерле 4—5 хонукта чоруту кадарып, хон-укта деңиз немелдезин хандыры-шаан, барык-ла ажаа кадыт ышкан сүренин орнунга, чамдык кадар-чылар ырак чегерле малды шуут-ла чамгы ийикте ийи хонукта сыны-рып чедир чоруту болдуруп тур-ар. Ынчаар сүргөргө мал оттап четтикпес болгаш дүргөн малды-камын уламдык дыма шыдагы-нын могаар, оон соонда семиринден туржук, харын арып баксырап чүдүлүр болдуруп турар болгай. «Улут-Хал» болгаш «Найырал» сов-хозтарын Хайракан, Урбун ферма-ларын малдары чайлагаларында дыма озадап кирген.

Бистин сорулгалымыс болза чайла-ларда малчынын ортузунга поли-тик-массалыг ажалды калбартып, оларын амырдал чуртталгалыг, културлуг негелдезин чогумчалыг болдурунче, ылангыя калбак хер-регелдин барааннары-биле, аш-чеп продуктулары-биле оларын үзүктөл чокка хандырынче онза кичээ-гейи салып болур. Бо талазы-биле ажал бистин чамдык ажал-агыл-ларымыс сөөдүг уде өжикти тур-арын демеиледе херек. Ылангыя «Улут-Хал» совхоз (директору эш

Моисеев, парком секретары эш Ду-гур-Серен, ажалчы комитеттин дарга эш Даван) агитмашыны де-рип тургускан болгаш агитбригаданы организастап, малчынар ортузунга полит-кижизилгелит, култура-мас-салыг ажалды чорудуп өгелзеп. Агиткультбригаданын киржикчилери сөөдүг каш хуннерде Эжминин, Демир-Сугун малчынары келип, 8 кезек чеге концерттерин көрсүскен, илеткелерин, беледдарын чоруткан. Ол эки үлгери районда өскө-дө ажал-агылдарын удууртуулар, оларда партия, профсоюз органдары эдирип, боттарынын мал-чынарынын дугайында доктамап сагыш салымын көрсүскен тур-ар ужурулуг.

Райкүссконун култура калдын (эргелекчи эш Шивит), район эм-негези (кол эчизи эш Горбунов), райпо болгаш совхозтарын ажал-чы кооперативлери чайлагаларда малчынарын материалдыг болгаш културлуг негелдерин чогумчалыг хандырынче уланган ажалдарын улам күштелдирер чутула.

Мал продуктуларын бөдүрер бол-гаш күрүнеге садыг талазы-биле би-ри чарык чылда эки каргустарын чедип алган дээр бистин республи-камыска РСФСР-нин Министрлер Чөвүлениин Шилчир кызыл туугун болгаш он му-ажыг ажал аш-шанын тынсыны бистин районун колхозтарынын болгаш совхозтары-ның ажал-ишчилерин улам-на тей-аыт кирген болгаш олар улам беди күрүнегилерин чедип алырын чаа-чаа социалист дүңгелдерин бот-тарынга ап турарлар.

Ол мындыг күш-ажылы болгаш политиктиг улут көдүрүшкүнү бү-гү тала-биле деткири баштайгы чарык чылда чедикширинин улам-на быжылгаларында, малдың чайгы семиртилгенин эки организастары-га улут ийиги бээр ужурулуг.

С. ЧАНАР.

СЭП Улут-Хем райкомунун бирги секретары.

Хонукта 100 грамм немелде деңзи

Биче чажында мал ажылынга анык малчын Оюн Чылап-оолович Седенбаа Танды районга турган Калинин аттыг колхозка 1953 чыл-дан эгелзеп шары кадарчыны ажалдап кирген. Ул колхозту «Ме-жегей» совхозка улагыттар катты-тырган үелде эгелзеп Оюн Седенбаа амга чедир совхозтун семиртилге шарыларын кадарып турар.

О. Ч. Седенбаа шары кадарып малданган бээр ам чыл чедип турар. Ол үенин дүргүзүндө ажал-ыкче кызыкмаккай малдың дыка хай шарыларын семирти азырап, күрүнеге хой тонна эгити дулаан-гар. Оон кадарып малдан шарыларын баш шары хорамчага таварышкан. Малчынын кижин кыштар кыштаанда калдарынын чылды, шарыларын чер оларларын-биле кады немелде чедир малдың чыр ша-биле берип келгенин ачыы-биле ажаа быжылган мал чыл бүгүлө хур кыш ажал берген.

Шары кадарып келген тос чылда-рын дүргүзүндө О. Седенбаа мал семиртиринин талазы-биле биче эвес дуржулгалы шилчирген алган. Ол чайгы уде 3—4 удаа олар солуп, мал оларларын планын ажаллап турар. Ам оон кадарып турар шарыларын бирөөн-ле хонукта 800 грамм ажыг немелде деңзин берип турар. О. Ч. Седенбаа бо чылдын 70 баш шарыларын күрүнеге дулаан-гар. Малчын Седенбаа ботунда ам бар 220 баш шарыларын баш бүрү-зүне онааштыр деңиз немелдезин хонукта 1000 грамм чедир ху-лээлгелит ажалдап турар.

Т. ТАЖИ-САМБУ.

Алаак фермазында

(РЕПОРТАЖ)

1. БАЗА КАТАП МАКТАЛ

Чоннун ырымында кирген Меже-гейнин бир чурумалдыг кезең Алаак дээр. Арты, ишти шөл-деринде кызыл-тас, Чагытай дег чал-гык чыдар, ховуларын тергенин—кукуруза чоргаар өзүп беди бер-ген, чочак-тараа, свекла, кукуруза-биле база чередешкен. Көстүг-шмы-гидарларын симментальчаан сүт-кур инектер каастап турар, киде-өлөр хонажында — сайылгаларын чаа сүрдүрүп, шеден каажа туру-жунда — даш туугут беди үнөп, бөгүгү чаа, совхозтун чер—Алаак-тын чурумалы мындыг. Ол бүгү болза чеди чылдың планын амырдалта боттандырар дээр сөрүк кирген кижилерин коллективтиг, медеде-лит ажал-иштин үрө-түннел-дир.

Июль 26. Ферманын саанчылары ийи чүс дөргөн ажал инектерин эртенги саалдазын сес шак четке-лекте доозупканнар. Сагдыган сүт 25 бионнарга сыманал.

— База бир 1700 кг! Дүргөн-не чедирип көр! — деп сүт күлзөп алыр пунктун ажалдакчызы Мария Осипова «Молоковоз» диген маши-нанын чоллачызынга фактура берип турган чуталады. Алаак фермазы Кызылдың сүт заводунга хонук са-нында-ла 1600—1700 кг сүтүгүн берип турар.

Саанчылар болгаш кадарчылар ботан кыдында ногаан шыкка чы-лып келген. Хөгдүг чуталаар эге-лзеп.

— Амалыя Александровна, дүгүгү чуталаарын уламчылай каартынар... — деп ийет болду. Мурнакчы саан-чы өртүгүгү дилзеп хандырып, Ха-касиянын көдө ажал-агыйнын мурнакчыларын дуржулгалыг кы-руу чоразын чуталады.

— «Москва» совхозта мурнакчы саанчылар эртен чарык чылда бир инекке онааштыр 1700—1800 кг сүт сагган чорду. Оларын бирөөн биске ажалынын дуржулгалыг та-ныштырган. Оон-биле кады тыртыр-ган чуруун-даа бар. Бөрү бол: сикер... А бисте саалда калдыкмы? — дээр, ол чутуган боттарынын ажал-херекче угандырышкан.

— Ча-чаа, Хакасия-биле бисти канчап деннээрли. Ийи болза ме-ханазация, мырнай харын «Белоч-ка-дыр». А инектери база... — деп, саанчыларын бирөөн үе кирип чуталады.

— Хамык ужу мурнакчы дур-жулгалдан өөренири, даарта бөгүгү-зүлден арык эки ажалдаар дээр бүгү күшүгү салыры болгай. Олар-нын инектери бистинден онаала-нып чүве чок чорду. Кол-ла чүве ки-жилер болгай. Ынчаарга мында он-га ылгал чүп деп, эштер! Эртен чарык чылда бисе база багай эвес ажалдаан-дыр бис. Ам оон-даа ар-тык ажалдап база болур бис. «Белоч-ка» дугайын марышкан-даа кан-чаар. Ынчалжык ол ам бистин фер-манын «ажини сөткөп» чедип кел-ген-бе болгай ала—деп, Амалыя Вейрам хөгдүг чуталаан.

Совхозта партия организасты-нын секретары эш В. Пельштейн келгени-биле саанчыларын «чы-жы» улам солуп апарган. Ажы-чажыг чок чутаа-соот оон-моон ула-жып-ла турган:

— Чемелээр дээр келдирер бе? — Өртүр дээр! — База каттап де?

— Бистин республикамыс чаа-кан база каттап мактал алган ыш-кайгай.

— Менден мурнай-ла билип каан-дыр сизер аа?

— Коллективтиг чон кезеде дын-нангыр, көрүгүр болбозмык...

Партбюро секретары саанчыларга болгаш кадарчыларга сөөдүг негел-де бистин чуртта болгаш бүгү деле-гейге болган болушунунар дута-йында информативная кылган, оон соонда Танды районун колхозтары-нын болгаш совхозтарынын бири чарык чылдагы социалист чары-жынын түңнелин чуталааш, СЭП райкомунун буюрунун болгаш рай-гаарга ол инектерин апарганын Кара-Булу фермазында сүт саалдазы өзүлде чок болуп турар. Сан-у-гүгү туугут кижилеринин-биле алы-рга нити фермага сүт саалдазы июль айда дыма кудулаан. Маажа кол чылдаган тускай эртемнигилерин талазында ажал-агыйны эвес, эконо-миктиг санаанын чок, онал-шуп-пен чорутуу түңнел болган.

— Мону бир инекке онааштыр дээр саалда дээр «Элегес» совхоз-тун Хаак фермазында «хунаа» ап турар-дыр бис. Бо дээрге вым-пел-дир. Ам үшкү болгаш дөрүгү кварталдарда улам эки ажалдап, сүтүн нити чылаалынын талазы-биле шилчир Кызыл тукут чаалап алыр сорулгалыг бис. Ынчангаш бистин республиканын РСФСР-нин Чен-Сибирь экономиктиг ин-женерин талазы-биле чарышка тей-лээр, чаалап алган күш-ажылы ал-дарын ийги чарык чылда бижиг-тударыг салымынчынысты кири-тир бис, эштер—деп бригадирин хуулазгенин күөсүдир турар эш Ни-китин шапнады ап тура чуталаан.

2. КАДАРЧЫЛАР

300 баш инекте баглавайн ажаар чаа улут даш кажаанын чанындап деме чеге улут шужук үнүп турган инектерин ферманын дуржулгалыг кадарчызы коммунист Оюн Бушук-оол эркек басып санаан ышкан он-чалы көрүп чоруп тур.

— Оюн Сурженич! Июль 25-тин дун-хун дүргүзүндө үш чүс беш баш симментальдарын онча бүрүн олардагыш, сүт саалдазын мурну-кузунда кудулаткымыс. Эдештин хуулаз ап көр — деп, мырнай аны-як, ышчала-даа кадарчы херекке база мергежип берген коммунист Нуспай-Шуру солдатыг чачыл-биле баштаганы аарак чуталады.

Ферманын кадарчыларын ка-дар-кымыс ажалын саанчылар мак-тап турар. Инектерин сүтүкүр ка-дарчыларын ажалында шуут ха-маарык. Ылангыя малдар дун-хун дүргүзүндө оларга турар чайгы өй-де ол чүдүл-даа артык харысгал-галыг. Чайгы үе болза сүт саалда-зын эң-не шилчирелит болгай. Ын-чангаш кадарчыларын ажалы чүг-лө сүт-баран фермазында эвес, харын колхозта, совхозта болгаш нити районда сүт бөдүреринин херек-че дорт салдарыг, хамаарылгалыг ботурун онаалап демеиледе чуту-ла.

Июль 13-тен 26-га чедир Алаак фермазында 24723 литр сүт саг-дыган. А эртен чарык чылда сүт-сүт нити саалдазы 276,1 тонна бол-ган. Күрүнеге 2080 центнер сүт са-дар турган 2964 центнерин садып, чарык чылдын хуулазгенин дыка ажал күөсүткен. 14 саанчылар бот-тарында быжылган инек бүрүзүн ден ортуунда 1017 кг сүтүгүн саг-ган. Эң куду дээр көргүзүгүт саан-чыларда — 1021 кг сүт. А мур-накчы саанчылар Зинаида Карда-шева, Зинаида Казанцева, Клавдия Поршнева, Амалыя Вейрам түс-түс-тө инек бүрүзүне 1229—1306 кг сүтүгүн сагганнар.

Чарык чылда инек бүрүзүне онааштыр сүт саалдазынын талазы-биле мындыг эки көргүзүгүт бол-ганы-биле Алаак фермазынын саан-чылары болгаш кадарчылары мак-талдылар.

3. СААНЧЫНЫН ХОМУДАЛЫ

Кезжээк болгаш эртенги саалда-зын үзүнде ферманын кызыл бу-лунуга-даа, саалда чоруп турган чарыкта чамдык саанчыларын аразында бир-ле чүвеге таварышкан хонукту чугаа чоруп турар чүве.

— Бүрүгү күндөн бээр-ле арай деп немешти...

— Ам-даа ийи чептес... Кажан четчелеп бээр чүвеи ыйнаа.

Чугаа нити, ферманын эрге-ажыныга хамаарышкан, оон-биле кады саанчы бүрүзүн материал-дык сорулгалыгта онза негелдези айтырыг ужу болуп турары ийдеп болду.

Бажан совхозтун нити бола мал фермазынын эргелекчи Иван Ми-хайлин болгаш бригадир-биле чутал-лашканын соонда демги айтырыг тодаргай апарган.

Совхозта мал ажылынын тускай эртемнигилеринин (кол зоотехник Гриня, мал эчизи эш Чудьдун) брүлелдүгү инектерин чогур өй-үндө илередип алгылаар херекте оналдаканын июлдуун эгелдеин кээп ол фермадан 37 сүткүр инек-

терин үскөн. Оларын орну амга чедир долу четчелеттинген. Ын-чангаш чамдык саанчыларын нор-малыг саар инектери кымырлан болгаш сүт саалдазы мурнукузунда кудулаан. Факт бо-дур: нити фер-ма июль 5-те, кажан инектер чет-че бар турда—2054 литр сүт сагган, а 37 инектерин үскениниг соонда, июль 8-те—1665 литр сүт сагган-ган. 389 литр сүт эвезжөөн. Ын-чаарга ол инектерин апарганын Кара-Булу фермазында сүт саалдазы өзүлде чок болуп турар. Сан-у-гүгү туугут кижилеринин-биле алы-рга нити фермага сүт саалдазы июль айда дыма кудулаан. Маажа кол чылдаган тускай эртемнигилерин талазында ажал-агыйны эвес, эконо-миктиг санаанын чок, онал-шуп-пен чорутуу түңнел болган.

4. 153-ЛЕ ХОНУК АРТАН

Ол хун—июль 26-да, чылдын 207-ги хонугу эгелз турган. 1962 чылда ук ферманын кол сорулгалы—6553 центнер сүтүгү бөдүрери бейи хуу-даа чедир күөсүткөннөн

Чыгыш № 2013. Культура министрствозунун типографиясы